

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р БОРИСЛАВА ТАНЕВА
Клавирна катедра, ИФ, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София
относно
дисертационен труд на тема:

„КЛАВИРНИТЕ ТРАНСКРИПЦИИ ПО БАЛЕТИ ОТ РУСКИ КОМПОЗИТОРИ НА МИХАИЛ ПЛЕТНЬОВ – АСПЕКТИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА“

от **Виктория Александрова Василенко**
докторант на свободна подготовка към Клавирна катедра на ИФ
на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ за придобиване на
образователната и научна степен „доктор“ по професионално
направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“

Името на Виктория Василенко е отдавна познато в професионалния свят на класическата музика в България. Ценена и обичана от публиката, Виктория заяви и доказа през годините ярко присъствие на умел интерпретатор в сферата на клавирната музика. Виктория е родена в семейство на музиканти. Този факт предпоределя по един естествен начин развитието ѝ от съвсем ранна възраст. Тя завършва Националното музикално училище „Любомир Пипков“, София в класа по пиано на Антонина Бонева (1999-2003) и проф. Стела Димитрова - Майсторова (2003-2011). Учи в музикалния колеж „Кралица София“, Мадрид при световно известния педагог проф. Дмитрий Башкиров. През юни 2019 г. завършва магистърска степен в Брюкселската Музикална Академия при проф. Боян Воденичаров. Също така учи в музикалния колеж „Кралица Елизабет“, Ватерло (Белгия) в класа на проф. Луи Лорти и Аведис Коюмджиан. От 2019 г. Виктория е хоноруван преподавател към Клавирна катедра на Инструментален факултет и докторант на свободна подготовка в Национална Музикална Академия „Проф. Панчо Владигеров“ в София. Била е член на журито на Международния конкурс за немска и австрийска музика в гр. Бургас през 2017 г. През октомври същата година провежда майсторски клас в НУМТИ „Добрин Петков“ - Пловдив като част от

Международния музикален фестивал „Дни на музиката в Балабановата къща“. През 2020 г. изнася майсторски клас в *Colegiul de Muzica Sigismund Toduta* в Клуж (Румъния), организиран от международния фестивал „Джордже Енеску“. От юли 2019 г. е гост преподавател по пиано и камерна музика на лятната музикална академия и фестивал „Музика Мунди“ във Ватерло, Белгия.

Дискът „Mozart Double“ записан през март 2019 г. (компания Fuga Libera), в който Виктория взема участие с двойния концерт на Моцарт съвместно с преподавателя си Луи Лорти е номиниран за наградата на най-престижната критика в Европа – „Der Preis der Deutschen Schallplattenkritik“ и е в плейлиста на радио BBC.

Доказателство за качествата на докторантката са отличията от национални и международни конкурси:

- първа награда на международния конкурс „Джордже Енеску“ (Букурещ, Румъния) 2017 г.;

- победител на клавирния конкурс-фестивал „Музикални четвъртъци“ (Женева, Швейцария).

Друг акцент в професионалната биография на Виктория Василенко са изявите ѝ като солист на различни оркестри: Брюкселски камерен оркестър, Валонски камерен оркестър (дир. Франк Брале), Кралски филхармоничен оркестър на Севиля (дир. Джон Акселрод), камерен оркестър на Линкълнууд (САЩ), Кралски филхармоничен оркестър на Ливърпул (Англия), Филхармоничен оркестър „Джордже Енеску“, Симфоничен оркестър на Биел (Швейцария) и много други

Концертира на сцени като BOZAR, Flagey, Chateau du Lac, Ghent Opera House, Piano's Maene (Белгия), Alte Oper (Франкфурт, Германия), Auditorio Nacional (Мадрид) и Palau de la Musica (Барселона, Испания), Atheneum (Букурещ, Румъния), Teatro de la Maestranza (Севиля, Испания), NYUAD Art center (Абу-Даби) и много други.

Носител на наградата „Кристална Лира“ за млад изпълнител за концертни сезони 2007-2008 г. и 2011-2012 г.

През 2009 г. става Лауреат на Голямата награда на фондация „Д. Бербагов“ за върхови постижения в областта на изкуствата. Стипендиант е на фондация за млади таланти „Йордан Камджалов“, „1000 стипендии“, „Американска фондация за България“, „Св. Св. Кирил и Методий“.

През 2020 г. Виктория е наградена с наградата „Златно перо“ за принос към българската култура и изкуство и става носител на първата голяма награда на дарителски фонд „13 века България“ за подкрепа на български таланти в областта на съвременната наука и изкуство.

Проследявайки по-детайлно пътя на професионално израстване, описан в биографичната справка, стигам до извода, че Виктория Василенко се явява един „сполучлив продукт“ на две култури, в резултат от смесването на две клавирни школи - източно-европейската и западната. Докторантката е имала възможност да вземе най-доброто и от двете школи, особено като се има предвид в колко престижни музикални университети се обучава. Тя определено има своя принос във взаимното интегриране и пренасяне на базови елементи от двете образователни системи.

По някакъв подсъзнателен начин изборът на тема за дисертацията се асоциира бързо с изминатия от докторантката професионален път на обучение в смисъл, че *обектът*, разработен в труда ѝ касае „пренасянето“, обработването и приспособяването на един конкретен авторски текст в друга среда.

Напълно споделям изчисления от докторантката подход към навлизането в проблематиката на темата. Той е коректен, ясен и систематизиран.

В увода са ясно обосновани причините за избора на разработената тема - нарастващата световна популярност на трите концертни цикъла и „миницикълът“ от две пиеси по балети от руски композитори на известния руски пианист Михаил Плетньов.

Конкретното намерение на докторантката е чрез това изследване въпросните транскрипции да добият по-голяма популярност у нас, което неминуемо би довело до обогатяване и разнообразяване на репертоара за соло пиано и клавирно дуо.

В разработката коректно са изведени предметът и целите на изследването, набелязани са параметрите на всяка от главите.

Основната разработка на труда, както споменах е разпределена в **три глави**, озаглавени съответно:

I. Транскрипциите за пиано по балети от руски композитори на Михаил Плетньов – забележително продължение на традициите на жанра в областта на клавирното изкуство.

II. Соловите транскрипции по балети от руски композитори на Михаил Плетньов – идея, структура, аспекти на интерпретацията.

III. Концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана от Михаил Плетньов по балета на Сергей Прокофиев – идея, структура, аспекти на интерпретацията и специфика на ансамбловото музициране

Всяка от главите е развита в по няколко подточки.

Самото заглавие на първа глава – **„Транскрипциите за пиано по балети от руски композитори на Михаил Плетньов – забележително продължение на традициите на жанра в областта на клавирното изкуство”** -

предполага едно по-обстойно изследване с конкретен подход в тематиката за транскрибирането, което само по себе си е принос в репертоарната сфера на всеки един инструмент или състав.

Съответните подточки, чрез които се навлиза в проблематиката са:

1. Транскрипция и парафраза – възникване, предназначение и развитие в областта на клавирното композиторско и изпълнителско изкуство.

Тук докторантката прави обстоен хронологичен и морфологичен анализ на произхода и развитието на жанра „транскрипция”. Ясно и с необходимите аргументи се отделят и очертават две насоки:

“строга” и „по – свободна“ (парафраза).

Докторантката демонстрира добро познаване на различните видове транскрипции - известни или по-малко известни образци още от времето на Барока, когато се заражда идеята за преработване на съответно свой или чужд музикален материал. В главата се цитират редица заглавия на преработки на авторски (собствени) и преработки на чужди образци.

Дадени са множество примери на различни клавирни обработки, правещи възможно изсвирването на пиано на различни образци от симфонична, камерна или писана за друг вид инструмент музика.

2. Личността на Михаил Плетньов – пианист, диригент и композитор.

В тази подточка обстойно се разглежда мащабната фигура на Михаил Плетньов – значим наш съвременник-пианист, диригент и композитор, чието име е гаранция за висок професионализъм и безкомпромисно качество.

След кратка биографична справка, докторантката представя по-значителните акценти от професионалния път на този изключително широкоспектърен артист, заслужил световно признание в света на класическата музика. Забележително е неговото присъствие, както и приносът му в областта на класическата музика!

С необходимото внимание и уважение докторантката посочва множество интересни подробности и детайли от професионалния живот на Плетньов.

В третата подточка на първа глава *„Балетите от руски композитори като популярен обект за клавирни преработки и специфичният им*

прочит в транскрипциите на Михаил Плетньов” е направен опит за кратък обобщаващ преглед на някои клавирни транскрипции по балети и опери на известни руски композитори – авторски или дело на други известни творци, които по една или друга причина са се наложили в миналото и съвременността като известни пиеси и циклични творби, влизащи в популярния концертен клавирен репертоар. По нататък докторантката цитира (дава примери) с творби от Глинка, Мусоргски, Чайковски, Стравински, Прокофиев, Шchedрин и др.

Тук е мястото да отбележим силния личен поглед и професионален анализ, който Виктория Василенко демонстрира върху проблематиката в страниците до края на главата.

Глава втора, озаглавена **„Соловите транскрипции по балети от руски композитори на Михаил Плетньов – идея, структура, аспекти на интерпретацията”** е основна за труда. Тук се разглеждат обстойно транскрипциите на Плетньов, които той прави за *соло* пиано, а именно:

1. *Концертна сюита „Лешникотрошачката” по балета на П. И. Чайковски*

2. *Концертна сюита „Спящата красавица” по балета на П. И. Чайковски*

3. *Две концертни пиеси – „Пролог” и „Галоп” из балета „Ана Каренина” на Родион Шchedрин*

Така са и озаглавени съответните подточки на главата.

В първата *„Концертна сюита „Лешникотрошачката” по балета на П. И. Чайковски*” се прави обстоен анализ на произведението, състоящо се от седем части. Плетньов посяга към шедьовъра на Чайковски едва първокурсник в Консерваторията в Москва, но това не му пречи да съсздаде един изключителен образец, който позволява пианистите – интерпретатори да се докоснат и навлязат още по-дълбоко в музикалната тъкан, сътворена от гения на Чайковски.

Много интересен факт, който Докторантката изтъква е, че самият Плетньов, който знаем, през 1978 г. е награден с първа награда на изключително престижния международен конкурс на името на Чайковски изпълнява сюитата на концерта на лауреатите.

В. Василенко прави и подробен сравнителен анализ с авторовата версия на самия Чайковски. Следват обстойни формални, естетични и много интересни анализи на самите пиеси, съпроводени с много конкретни нотни примери.

Сходен е подходът на Докторантката към втората подточка, отнасяща се до *Концертната сюита „Спящата красавица”*, отново по едноименния балет на П. И. Чайковски.

Акуратно и професионално е извършен верен и точен анализ, илюстриран с множество конкретни нотни примери. За всичките единадесет пиеси докторантката споделя свои предложения за пръстовка, педализация и интерпретация, което доказва приносния ѝ характер, както и професионалния и отговорен подход към разработката.

Третата подточка на втора глава разглежда *„Две концертни пиеси – „Пролог“ и „Галоп“ из балета „Ана Каренина“* от Родион Шchedрин. Известно е, че една от най-вдъхновяващите връзки между артисти със световно влияние и авторитет е тази на композитора Родион Шchedрин и балерината Мая Плисецкая.

Докторантката започва главата именно с цитати от двамата велики артисти, които вероятно са вдъхновили на свой ред пианиста Михаил Плетньов да създаде достъпен за клавирния език образец от оркестровата музика на Шchedрин. И тук Василенко остава вярна на подхода си да търси и открива основата, базата, първопричината – и съвсем на място тя обръща внимание и подчертава, че двамата - и Шchedрин и Плетньов са свързани, – произхождат от един „клон“ на съветската клавирна школа.

В разработката си Виктория Василенко достига и доказва тезата, че (цитирам): *„фокусът върху сюжетната линия е стеснен до най-съществените моменти и основните два елемента, които са в сблъсък – сложната личност на Ана и обкръжаващия я свят. Трагичният и неизбежен конфликт между нейния вътрешен свят, нейната крехка душевност и светското общество, в което е принудена да живее и което я осъжда, отхвърля и убива. Тези два ярко контрастиращи елемента, върху които е изграден целият сюжет на романа и художествената концепция на Шchedрин, са силно изразени именно в „Пролог“ и „Галоп“. Бих могла да предположа, че избирайки тях, Плетньов следва концепцията на композитора за фокусиране на сюжетната линия върху най-същественото. Настоящият интерпретаторски анализ на тези две пиеси е съсредоточен върху пианистичния прочит, чрез който се персонифицират „противоположните светове“ в клавирната фактура на Михаил Плетньов¹.“*

Втора глава завършва със задълбочен морфологичен и интерпретационен анализ на двете пиеси.

¹

Виктория Василенко е търсен и желан сценичен партньор с многобройни изяви като част от различни камерни ансамбли, особено сред поколението, на което принадлежи. Тя константно показва силен афинитет към камерното музициране и логично третата глава от изследването е изцяло посветена на камерния ансамбъл „*клавирно дуо*“, в който тя има безспорен дългогодишен опит.

Последната глава от труда е озаглавена **„Концертната сюита „Пепеляшка“ за две пиана от Михаил Плетньов по балета на Сергей Прокофиев – идея, структура, аспекти на интерпретацията и специфика на ансамбловото музициране“**.

В тази глава се разполага само едно произведение. Това може би е резултат на съзнателното съсредоточаване на интереса на докторантката към издирване и интерпретиране на камерна музика, за което написах по-горе.

Съответно двете подточки тук са:

1. Предистория и концепция на създаването на концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана. Цикличната творба за клавирно дуо – възможност за нов прочит на музикалното съдържание на балета.

Накратко е разгледана историята на създаване на балета от Прокофиев, отношението му към балетния жанр изобщо, както и авторските транскрипции на балетните му творби, в това число и балета „Пепеляшка“. От него композиторът създава три сюити с авторски клавирни транскрипции – това са опусите 95, 97 и 102, както и съответните оркестрови сюити опуси 107, 108, 109.

Транскрипцията на Плетньов за две пиана се състои от девет пиеси, посветена е на Марта Аргерич.

В. Василенко търси и намира отговор на риторично зададения въпрос:

„Защо от цялото балетно творчество на Сергей Прокофиев, Плетньов избира да направи сюита за две пиана именно по балета „Пепеляшка“?

И аргументираният отговорът е: „Като основен аргумент би могъл да послужи фактът, че самият автор има цели три опуса клавирни транскрипции за соло пиано – това вероятно дава повод на Плетньов да развие още повече музикалната фактура и тематичния материал въз основа на авторските оркестрови и клавирни сюити. Идеална възможност за осъществяването на тази идея би дало точно едно мащабно и виртуозно циклично произведение за две пиана. Ярък пример и изключително постижение в този смисъл е пресъздаването на сцената с часовника („Полунощ“) от края на второ действие в балета, която е включена със собствено заглавие – „Финал“ – в сюитата за две

пиана. Неслучайно този номер не присъства в нито една от авторските клавирни транскрипции – съдейки по неординарната фактура, замислените от автора звукови ефекти и други съществени музикални елементи, една версия за соло пиано вероятно би била *неубедителна*”.

Напълно приемам тази теза. Тя стои логично и определено има своя принос в изследването за транскрипциите на балетна музика.

„Интерпретационен анализ на пиесите от концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана“ – така е озаглавена втората подпочка на третата глава.

Тук, през призмата на спецификата на ансамбловото музициране е направен подробен, добросъвестен и професионален анализ на сюитата, който може да послужи за много добра практическа база и отправна точка за евентуалните бъдещи интерпретатори на тази красива музика.

Виктория Василенко има богат опит като участник в клавирно дуо.

Мисля, че спокойно можем да ѝ се доверим в не малкото, но ненаатрапчиви предложенията за удобна пръстовка, целесъобразна педализация и методически подходи. Предложенията са онагледени богато с много нотни примери!

В **заклучението** на изследването са направени основни изводи относно основното предназначение на клавирната транскрипция като такава.

Трудът на докторантката има обем от общо 219 страници, като в тях са разположени увод, трите основни глави, заключение, както и множество нотни примери. Освен това надлежно са посочени и библиография, публикации и използваните електронни източници. Изведени и ясно очертани в седем точки са приносите на труда. Запозната съм изцяло и с представения ми от докторантката *автороферат*, съдържащ 50 страници. Според закона той трябва ясно и точно и да представя основните положения от текста на дисертацията, както и синтезирано да обобщи приносите. Това е направено добросъвестно от докторантката. В него е представена информация за трите основни публикации на Виктория Василенко, а именно:

1. Възникване, предназначение и развитие на клавирната транскрипция и парафраза. – В: *Докторантски четения 2021*. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров”.

2. Балетите от руски композитори като популярен обект за клавирни преработки и специфичният им прочит в транскрипциите на Михаил

Плетньов. – В: *Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров“*. Книга 13 (2021). София: Хайни.

3. Предистория и концепция на създаването на концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана от Михаил Плетньов. Цикличната творба за клавирно дуо – възможност за нов прочит на музикалното съдържание на балета на Сергей Прокофиев. – В: *Studentum opera scripta*. Брой 3/2021. София: Издателство на НМА „Проф. Панчо Владигеров“.
И трите публикации към днешна дата са под печат.

Текстът на дисертацията на В. Василенко ползва цитирания и се позовава на значим брой автори, представени в частта „библиография“, където са изведени общо 17 заглавия – 8 от руски и 9 от английски източника.

В историкографски смисъл приносът на дисертационния труд на докторантката е неоспорим - това е първото и за сега единствено изследване на преработките на Михаил Плетньов на руски балети за соло пиано и за две пиана. Искрено се надявам то да бъде повод и основание и за други млади изследователи, които да надникнат в извънредно интересния и богат на образи свят, пресъздаден от Плетньов, на базата на симфонични произведения от други велики руски композитори. Освен задълбочена теортична разработка, докторантката на практика е реализирала повечето от разглежданите творби и на концертната сцена, което дава допълнителен ракурс и принос на изследването. Друго, което не мога да не отбележа и определено прави впечатление е свободното боравене с професионални термини, които Василенко демонстрира в труда си. Езикът на дисертацията е издържан в един хомогенен стил, отличаващ се със стремеж към демонстриране на познание.

В научните си разсъждения Василенко показва индивидуално отношение, уважение и отговорност към изследвания обект.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

позовавайки се на всичко посочено давам своята положителна оценка на дисертационния труд на докторантката и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Виктория Александрова Василенко образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

София, 03.01.2022

Проф. д-р Борислава Танева

